

Els orígens jueus de Catalunya

JOSEP BASTARDAS

De les tesis del professor Zuckerman
als estudis sobre la història dels levites (ss. VIII – XII)

Monestir de la Grassa / La Rica. (detall de capitell). La Mare dels Monestirs Levítics

1. Arthur J. Zuckerman

L'any 1972, el doctor i professor d'història del *The Institute for Israel and Jewish Studies of Columbia University* (NY/USA) Arthur J. Zuckerman publicà el seu treball "Un Principat Jueu a la França feudal, 768-900" (*A Jewish Principdom in Feudal France, 768-900*)¹. L'estudi causà furor, i immediatament fou ressenyat pels principals col·legues d'aquesta Universitat i del món acadèmic i jueu nord-americà. L'ona expansiva d'aquest estudi trigaria encara força temps a arribar a Catalunya, no tant a França, però quan hi arribà, desencadenà un interès per la història dels jueus catalans que fou seguit d'inversions econòmiques importants, d'investigacions documentals hebraístiques i d'estudis

realitzats per especialistes catalans, jueus o no, que associats amb les comunitats jueves i amb les administracions catalanes, promogueren centres importants d'investigació medieval i llocs d'interès turístic jueus com les ciutats de Girona, Barcelona o la vila de Besalú. La tesi del professor Zuckerman bàsicament ve a dir: L'any 768 es constituí a la Septimània i a la Gòtia, als comtats que més tard seran anomenats Catalunya, el Regne de David, és a dir, el regne d'Israel a l'exili, dins l'Imperi Carolingi. Aquest regne jueu, anomenat des del punt de vista administratiu carolingi "Principat", s'ubicava a la frontera amb els infidels sarraïns d'Hispania, a l'antiga Gòtia, a un extrem de l'Imperi Carolingi però associat a ell, i governat per un descendent de la "sang reial" de David, és a dir, per la màxima autoritat representant del poble jueu a l'exili, un exiliarca que traslladà la seva seu de poder escola rabínica i talmúdica de Babilònia, Pèrsia, a la ciutat de Narbona, Septimània, emmaridat amb la filla del rei franc Carles Martell, Ada, i que s'identifica amb els noms de Makhir, Natronai, ben Yehudah Zakkai, ben David, Theodoric, Comte d'Autun i Nasir de Narbona, pare d'Isaac, Uuilhem, essent tots aquests noms la mateixa persona, depenent del títol o de la llengua amb què era nomenat, fos en hebreu, en arameu, en persa, o en llatí, i conegut pels francs amb el nom de Teodoric (I) comte d'Autun, pare del llegendari cabdill Guillem (Isaac) comte de Tolosa, marquès de Gòtia i duc de Septimània.

Òbviament, aquesta identificació del personatge i la derivada argumentació comportà tota mena de crítica, així com d'acceptació o de rebuig. Entre les crítiques i ressenyes a la publicació del treball del professor Zuckerman voldria destacar-ne dues i deixar anotades altres dues, de ressenyes. La primera correspon a un erudit i investigador medievalista nord-americà, Bernard S. Bachrach, que a finals de l'any 1973, un any més tard de la publicació, escriu: "Amb un coneixe-

1. Arthur J. Zuckerman. *A Jewish Principdom in Feudal France, 768-900*. (Columbia University Studies in Jewish History, Culture and Institutions, number 2. Edited under the auspices of the Center for Israel and Jewish Studies, Columbia University.) New York: Columbia University Press. 1972.

ment pràctic d'almenys mitja dotzena d'idiomes, el professor Zuckerman ha demostrat una capacitat prodigiosa per aprofundir en una immensa varietat de fonts que rarament es troben en un context unificat. Aquest treball no només s'evidencia en vint-i-vuit pàgines d'una selecta bibliografia, sinó en centenars de notes a peu de pàgina². Bernard S. Bachrach s'ha convertit probablement en un dels principals historiadors divulgadors de les tesis de Zuckerman així com, la historiadora franco-turca-israelí, especialista en la història del poble jueu, la il·lustre senadora francesa Esther Benbassa. La segona ressenya l'escrigué el també il·lustre i destacat acadèmic i historiador anglès, expert en història medieval de l'època merovíngia, John Michael Wallace-Hadrill, precisament uns mesos abans de la ressenya de Bachrach, i escriu: "La conjectura és un exercici històric legítim. Aquest llibre està basat en conjectures tan lligades que el rebuig d'una d'elles pot amenaçar tot l'edifici"³. Destaquem, per tant, la qualificació que ja de bon començament Wallace-Hadrill atribueix a les tesis de Zuckerman: "Conjectures". Però, continua escrivint: "Si el professor Zuckerman té raó, bàsicament hem d'acceptar dues conjectures: La primera és que la rendició de Narbona a Pipí III es produí, no per gots enemics dels omeies àrabs, sinó per jueus; i, la segona, que com a recompensa, els carolingis varen convertir la Septimània en un subregne jueu sota el govern d'una dinastia Davídica importada de les terres abbàssides". I encara afegeix: "Si no podem acceptar aquestes conjectures és fàcil d'entendre que no podem acceptar aquest llibre". Wallace-Hadrill considera discutible i evident les dificultats que es troben els historiadors sobre la caiguda de Narbona el 759, però no considera evident ni "altament qüestionable" el fet que hi hagués gots dins les muralles de Narbona que ajudessin el rei franc Pipí el Breu a la seva rendició i conquesta. Accepta que els jueus de la ciutat de Narbona ajudessin també a la conquesta de la ciutat, però no accepta l'absència de gots segons manifesten els mateixos Annals francs. Però encara més problemàtic que l'acceptació de gots o no en la con-

questa de la ciutat de Narbona és la identificació que Zuckerman fa de Natronai o Makhir amb Sant Guillem que era un "Carolingian pro-consul on the Spanish frontier". I aquesta identificació de Sant Guillem amb aquests personatges i l'atribut de ser membre de la casa de David, Wallace-Hadrill considera això un problema més seriós que el fet d'excloure els gots o no en la conquesta de la ciutat de Narbona. I cita un fragment del llibre de Zuckerman: "Pipí reconeix aparentment Natronai-Makhir com a Nasi dels jueus en aquest territori i, juntament amb Carles i Carloman, li assigna un alou hereditari com a Principat en el Sud"⁴. Wallace-Hadrill, acaba la seva ressenya lloant la contribució del professor Zuckerman en la traducció de documents hebreus comparant-lo amb Menéndez Pidal, que valerosament tampoc estava lliure de conjectures i d'errors històrics, tot i haver contribuït a la traducció de textos llatins i àrabs. Les ressenyes que deixem anotades corresponen a l'erudit i distingit en el camp de la història dels jueus i de les relacions cristiano-jueves a l'alta edat mitjana, Robert Chazan de la Universitat de l'Estat d'Ohio⁵ i al més gran historiador jueu del nostre temps, Salomon W. Baron, que diu: 'Le livre du Dr Zuckerman est un acte d'audace'⁶ i afirma que el "rei jueu de Narbona" que en parlen les cròniques medievals tardanes fou efectivament un príncep vassall dels carolingis i que l'exiliarca dels jueus de Bagdad fou esposat amb "Alda", filla, diu ell, de Pipí el Breu.

L'obra de Zuckerman tingué una immediata repercussió principalment dins el món jueu, però val a dir que llurs tesis afecten per igual la comprensió històri-

2. Bernard S. Bachrach, *The American Historical Review*, Volume 78, Issue 5, December 1973, Pages 1440–1441.

3. J. M. Wallace-Hadrill, *Medium Ævum*, Vol. 42, No. 2 (1973), pp. 189–192. Published By: Society for the Study of Medieval Languages and Literature.

4. Arthur J. Zuckerman. *A Jewish Principedom in Feudal France, 768–900*. (Columbia University Studies in Jewish History, Culture and Institutions, number 2. Edited under the auspices of the Center for Israel and Jewish Studies, Columbia University.) New York: Columbia University Press. 1972. Pàg. 82.

5. Robert Chazan, "Review of 'A Jewish Principedom in Feudal France, 768–900', by Arthur J. Zuckerman," *Jewish Social Studies* 35:2 (April 1973): 163–165. "Arthur Zuckerman ha proposat una radical reinterpretació de la història dels jueus a França en l'alta edat medieval..." Chazan fa referència a la successió de Makhir-Natronai-Theodoric pel seu fill Isaac-Guillem, de qui reconeix ser el major guerrer de l'àmbit carolingi, però igualment, el qui posteriorment el cristianisme falsejà la seva vida amb la tradició de fundador de monestirs i de retirar-se en un d'ells a Gel-lona abans de la seva mort. Així mateix, fa referència també al fill d'aquest, Bernard de Septimània que fou executat per l'emperador l'any 844.

6. *Annales. Histoire, Sciences Sociales*, Volume 30, Issue 2-3, June 1975, pp. 363–364.

ca de les comunitats cristianes i jueves en l'època carolíngia. També podem subratllar que el seu treball no fou fruit de la creativitat o espontaneïtat d'un moment sinó d'un llarg i laboriós estudi que el professor Zuckerman inicià gairebé deu anys abans d'aquesta publicació de l'any 1972. Efectivament, l'any 1965, Arthur J. Zuckerman publica l'article "The Nasi of Frankland in the ninth century and the Colaphus Judaeorum in Toulouse"⁷. D'aquest article de trenta-dues pàgines publicat a la revista de l'Acadèmia americana per a la investigació jueva volem destacar les següents tesis. Zuckerman comença aquest article dient: Aquest assaig forma part d'un estudi molt més extens titulat "Un Principat jueu vassall en territori franc carolingi des de l'any 768 fins a finals del segle novè"⁸. Notem el període que Zuckerman designà a aquest Principat jueu: De l'any 768 fins a finals del s. IX, dit en clau catalana, quasi deu anys després de la conquesta del Narbonès i Carcassonès fins al govern del comte Guifré el Pilós. Notem també l'ús del terme "Principat". L'any 1965, Zuckerman tenia molt clara la base del seu estudi que desenvoluparà els anys vinents. Així, continua dient: "The central figure is a descendant of Makhir of Narbona who was the first Nasi under the Carolingians". I especifica, que aquest era un Exiliarca dels Jueus de Babilònia que vingué a l'oest des de Bagdad rere la seva destitució i exili. Considera, per tant, que un dels motius de l'establiment d'aquest Nasi a Narbona fou l'exili forçat per la situació existent a Bagdad, però així mateix, afegeix dient que el rei dels francs Pipí li oferí el govern del sud del seu regne com a premi per la rendició de la ciutat de Narbona i perquè fos ell qui controlés els sarraïns d'aquell territori que formava part de l'emirat de Còrdova. Pipí el Breu i els seus fills Carloman i Carlemany li concediren per tant, un alou, un domini lliure al sud-est del regne, que administrà com a vassall dels reis carolingis, que arribava fins a la frontera o marca hispànica i abraça-

va bona part de les costes del Mar Mediterrani. Era la Septimània. Per calmar l'enuig del papa Esteve III, diu, és possible que es casés amb una princesa carolíngia, que encara en aquest article no especificava amb quina, i comparava la hipòtesi amb el que succeí amb un avantpassat familiar seu, Bustanai, que casà amb Izdundad de la família reial persa, tot i ser musulmana. També afirma, que l'any 791 Makhir tenia absoluta potestat sobre el Pirineu i nord d'Espanya juntament amb el seu jove fill Guillem, fruit de la unió amb la seva esposa carolíngia. Interessant constatar la citació que fa l'autor d'aquest assaig referent a Guillem fill de Makhir, comte de Tolosa, cabdill de les forces militars franques que assetjaren Barcelona en la conquesta, diu ell, el novembre de l'any 803, i que en aquest any i segons el poema llatí d'Ermold Nigier, Guillem és retratat com "un piados observador de la pràctica religiosa jueva"⁹. I recolzant-se en les 'gestes', Zuckerman adopta la descripció que aquestes ofereixen sobre aquest heroi Guillem: Magnífic físic, gens sorprenent, diu ell, com a nebot de Carlemany; dotat de gran fortalesa competitiva; defensor de la Cristiandat enfront dels infidels sarraïns; capaç de parlar hebreu i àrab; i com a Nasi jueu, distingit per fundació d'acadèmies i escoles jueves, i constructor i dotador de biblioteques. La seva influència a la Cort Carolíngia promovia la conversió envers el judaisme. El seu fill Bernat de Septimània fou el successor de Guillem i aquest fou camarlenc de la Cort de Lluís el Piados conegut amb el nom de "Naso" jugant amb el derivat de Nasi i la forma ètnica i física del seu nas. Evidentment, en llengua catalana i/o occitana, aquesta similitud terminològica entre "Nasi" i "Nas" (narigut), donava peu a mots que li devien posar. Aquest detall, aquesta matisació idiomàtica, tot i fer-ne referència, passa per alt a la majoria d'anglosaxons i és un detall prou important per considerar la veracitat sobre l'ètnia jueva d'aquest llinatge.

L'execució de Bernat de Septimània l'any 844 anà seguida d'una sèrie de cànons antijueus promoguts per l'arquebisbe de Reims, Hincmar, i els concilis de Meaux/París 845/846. Sobre els successors de Bernat

7. Arthur J. Zuckerman, *The Nasi of Frankland in the Ninth Century and the "Colaphus Judaeorum" in Toulouse*. Proceedings of the American Academy for Jewish Research Vol. 33 (1965), pp. 51-82 (32 pages). Published By: American Academy for Jewish Research.

8. "This essay is a section of an extensive study, now completed, entitled, "A Vassal Jewish Principality in Carolingian Frankland from 768 to the End of the Ninth Century", Arthur J. Zuckerman, *The Nasi of Frankland in the Ninth Century and the "Colaphus Judaeorum" in Toulouse*. Proceedings of the American Academy for Jewish Research Vol. 33 (1965), pàg. 51.

9. "The extant report of the fall of the fortress, now found in Ermold Nigier's Latin poem, clearly dates the major events of the campaign by the Jewish System of chronology. It also portrays William as a pious observer of Jewish religious practica". Arthur J. Zuckerman, *The Nasi of Frankland in the Ninth Century and the "Colaphus Judaeorum" in Toulouse*. Proceedings of the American Academy for Jewish Research Vol. 33 (1965), pàg. 52.

Cançó d'Aymerich de Narbona (Makhir de Narbona???)
Carlemany davant la ciutat de Narbona – Il·lustració
{BnF ms 24369-24370, t. 1, f. 1

de Septimània, Zuckerman diu que aquest tingué dos fills, el gran, anomenat Guillem, fou mort l'any 850 (l'any, precisament, que morí el també gran cabdill i heroi català, levita, pare de Guifré el Pilós, el comte Sunifred Almogadir o l'Extraordinari, el pare, al nostre entendre, de la pàtria catalana) de manera que la dinastia Makhiri passà al seu germà Salomó. Molt possiblement, i aquesta és la gran revelació, aquest Salomó és el levita, bisbe i comte Salomó, que succeí al seu probable parent el comte Sunifred, fill de Borrell i gendre de Bello de Carcassona, que sobresurt en gran manera entre els levites i que els liderà en la segona meitat del segle IX. Les fonts hebrees descriuen Salomó com "Aquell qui va trencar la banya de l'escombriaire al País Remense"¹⁰. Remense, és el nom llatí que correspon al territori de Reims, on es trobava l'arquebisbe Hincmar.

2. Els levites. La clau catalana d'interpretació

És evident que cap dels eminents historiadors citats, ni el mateix Zuckerman, tenien en la seva ment una visió catalana de la història d'aquestes terres on la nostra nació hi troba els seus orígens i la nostra pàtria, sovint per alguns d'ells referida com a nord d'Espanya,

o simplement, Septimània. Per als catalans, la Septimània és la cuina de Catalunya, és a dir, allí on inicialment es va cuinar, elaborar, gestar, la història de Catalunya. I precisament, aquesta història nostrada comença amb les conquestes de les ciutats de Carcassona, Narbona i Elna, en el mateix lloc i en el mateix període que Zuckerman considera l'existència d'un Principat jueu. La incipient Catalunya, anomenada aleshores Septimània i Gòtia, repartida en diferents comtats, formava part de l'Imperi Carolingi. Els catalans som hereus del llegat franc carolingi. Així, doncs, com quedem? En referir-nos a aquest període i territori, estem parlant dels inicis de la història de Catalunya, de comtats vassalls carolingis catalans, o bé d'un "Principat jueu vassall del Regne Franc"? Probablement, estem parlant d'una i de la mateixa realitat. Ara, cal preguntar-se, si els governants jueus d'aquest període i territori són els mateixos que els governants catalans i consegüentment, si la dinastia catalana, bàsicament com hem manifestat en anteriors articles i publicacions, era la mateixa que la dinastia jueva, i per tant, que el casal de Barcelona que prevalgué en el temps per sobre d'altres casals catalans i que constituí la Catalunya baix medieval, era en els seus orígens d'ètnia jueva. La clau d'interpretació la trobem en els estudis recentment publicats sobre els levites.

És una enorme satisfacció personal veure com per camins diferents i desconeguts, el professor Zuckerman i jo mateix hem arribat pràcticament a unes mateixes conclusions i oi més, quan jo mateix posava de manifest en altres publicacions un buit documental d'uns vint anys que era només la punta de l'iceberg, referit a la història de la ciutat de Carcassona, i que notava, cas aquesta documentació existís, hauria de trobar-se en documentació aliena a la cultura llatina. Efectivament, aquest buit documental i aquesta documentació aliena existeix tal com ha demostrat el professor Zuckerman i es troba en les fonts hebrees, àrabs i perses, a les que ell ha tingut accés i ha estudiat. Resolt l'enigma de les fonts històriques, resta tanmateix un problema afegit d'interpretació que xoca amb la comprensió de la història tal com l'entenem avui en dia. Si aquells governants eren jueus, com és que fossin també cristians, bisbes i sacerdots, fundadors de monestirs, restauradors de bisbats, membres del Sacre Imperi Carolingi Romà, defensors de la fe cristiana i

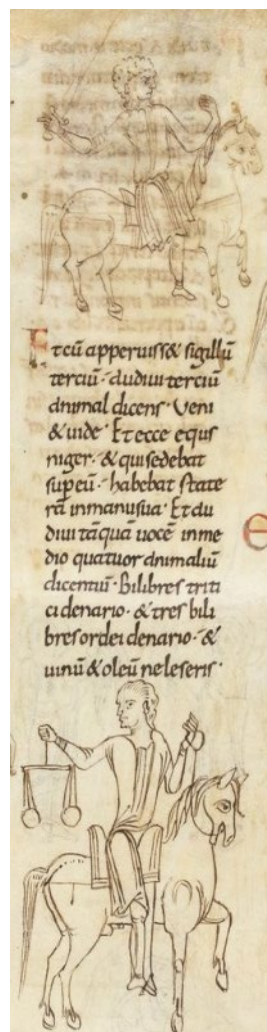
10. Arthur J. Zuckerman, *The Nasi of Frankland in the Ninth Century and the "Colaphus Judaeorum" in Toulouse*. Proceedings of the American Academy for Jewish Research Vol. 33 (1965), pàg. 53.

monjos de monestirs on a través dels Studia divulgaven, falsejaven i recopilaven la tradició cristiana. El mateix Guillem de Tolosa (de Gel-lona), en vida estigué vinculat a un monjo cristià fundador de diferents monestirs que fou el seu conseller i una persona molt influent en la seva vida, i recordem que una vegada mort, l'Església catòlica el canonitzà. Si era jueu, com és que el van canonitzar? És aquesta una falsedat històrica? No sembla pas que sigui una manipulació de la biografia de Sant Guillem de Tolosa que fou precisament enterrat al Monestir que ell mateix va fundar. El que sí que sembla és que tot plegat resulta bastant incomprensible, si no aberrant, tant per a la comunitat jueva com per a la comunitat cristiana. Des de la concepció actual s'ha d'acceptar que aquesta aparent i enorme contradicció, no s'entén. I, tanmateix, les tesis del professor Zuckerman semblen versemblants, fins i tot, susceptibles de ser enriquides i millorades, des de la perspectiva catalana, aplicant els coneixements que avui tenim sobre els levites. Partim d'una singularitat dins el Regne dels Francs que s'ha mantingut al llarg de la història com un fet diferencial d'aquest territori. És a dir, des dels orígens històrics de la Septimània carolíngia i la Gòtia aquesta unitat territorial desfeta per interessos militars, partidistes i polítics, presentava un fet que el feia diferent d'altres territoris dins el mateix regne i imperi dels francs. Aquesta diferència, eren els levites.

El treball del professor Zuckerman així com de tants altres que l'han seguit, enriqueix i explica bona part de l'estudi publicat sobre els levites, i esperem que viceversa. No ens repetirem. En aquest capítol ens limitarem a anunciar i enumerar les principals tesis que es desprenen d'una lectura conjunta dels dos treballs que deixa perplex als contemporanis jueus i cristians, però que troba la solució d'aquestes perplexitats no en el recurs a argumentacions gratuïtes o fàcils sinó en l'assumpció de tota la seva complexitat.

Tesis:

1) Efectivament, a partir de l'any 768 existí un Principat Jueu al territori que comprenia la Septimània i la Gòtia. Aquest Principat podria comparar-se a efectes jurídics dins el Regnum Francorum als existents a Frígia, Alamania, Turingia, que constituïen una quasi total independència dels reis francs, però que mante-

Levita Sacerdot, Cabdill,
i Jutge (Nasi ???)
Biblia de Sant Pere de Rodas.
{BnF Fol. 106r

nien la fidelitat i l'administració en nom d'ells. Segons l'escala social que trobem en fonts llatines d'aquests anys, concretament en una notícia de l'any 778, la nomenclatura que es feia servir en els documents curials per expressar el grau d'autoritat rere la màxima autoritat reial i per aquest ordre, era la següent: "Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis...". En cap lloc apareixen específicament els termes de "Príncep" o "Nasi", en cas d'existir, i segur que existien, caldria buscar el seu equivalent entre els tres primers termes mencionats. Així, podem considerar que un Nasi, que era de fet un príncep o patriarca, en el nostre cas el "Rei dels Jueus", podia tenir una autoritat equivalent a la que tenien els bisbes, abats i ducs dins el Regne dels Francs i per aquest ordre. Existien els comtes i comtats, però

no eren pas aquests la màxima autoritat territorial en aquella època ni tampoc la màxima representació reial dins el territori. Les coses canviaran a partir del rei Carles el Calb, però fins Lluís el Pietós, l'Orde social es mantenia tal com s'ha expressat. Entenem, per tant, que la màxima autoritat territorial era eclesiàstica, religiosa, fos cristiana o en aquest cas, jueva. I en això, els levites hi juguen un paper fonamental com a poder fàctic territorial, un poder que exercien des dels centres monacals, és a dir, des dels monestirs levítics. En el nostre cas parlem del Monestir de la Grassa que apareix ja mencionat en aquest mateix any 778 juntament amb el nom del seu fundador Nimfrid, deixeble d'Anniano Abbate, la mà dreta i fidel conseller del Makhir Guillem comte de Tolosa, fill del Nasi de Narbona i comte d'Autun, Teodoric (I). El títol i honor de "Duc de Septimània i de Gòtia" que ostentà Guillem/

Isaac i els seus descendents fa pensar en l'equivalent d'aquest títol com a "Príncep" o "Rei" del mencionat "Principat Jueu" explicat per Zuckerman.

2) La història de Catalunya comença amb la conquesta de Carcassona, Narbona i Elna. Tots aquests tres enclavaments foren conquerits al mateix temps, i tots tres són altament importants per la història del que posteriorment serà Catalunya. A aquests tres llocs cal afegir-hi un quart que és el Monestir de la Grassa, altrament dit, la Rica. Tots aquests llocs tenen relació amb els levites. Ben bé podem dir que Carcassona fou el cap i casal del casal de Barcelona. I que per tant, la història de Catalunya a través de la dinastia catalana està estretament vinculada a aquesta ciutat, però igualment als altres llocs documentats on apareixen els levites. Carcassona, des d'època visigoda, potser abans i tot, estava vinculada a la ciutat de Narbona, però aquest vincle, precisament en aquests anys que el comte Guillem governava Tolosa, es trencà a favor de la ciutat de Tolosa. Aquest canvi fa pensar que en totes aquestes tres ciutats governava la mateixa família i que fàcilment, probablement per motius familiars, el Makhir Guillem comte de Tolosa volgué posar sota la seva tutela directa la ciutat de Carcassona. Podem pensar que amb Guillem, la influència d'aquest Principat Jueu s'estenia cap occident, cap a Aquitània, car durant cert temps Guillem fou també duc d'Aquitània i si no hagués estat pel fill del rei i protegit seu, Lluís el Pietós, que prengué l'honor en proclamar-se rei d'Aquitània, Guillem hauria acabat essent el duc d'Aquitània i de Septimània, senyor pràcticament de tota Occitània. Òbviament, aquesta centralització del poder es feu en detriment dels propis "reis" o ducs que tenia Aquitània des del temps dels merovingis, descendents del rebel i repudiat "Waifarum Ducem Aquitaniorum" enemic acèrrim de Pipí el Breu i que com els seus fills combatran l'emperador Carlemany. Però no tots els descendents d'Eudes/Odó (I) el Gran duc d'Aquitània, fidel cabdill merovingi, combatien l'imperi dels francs. Remistany, familiar directe de Waifre (potser el germà), obtingué dels reis carolingis que aquests a canvi de la seva fidelitat atorguessin als seus descendents diferents comtats al Pirineu central tocant el "Principat jueu" on governava Guillem. Així, durant un temps, el comtat de Cerdanya i el pagus d'Urgell, més tard esdevingut comtat, i el comtat

d'Osona, pertanyeren als descendents de Remistany, als Galí Asnar i a Borrell, pare del comte Sunifred que acabà casant-se amb una descendent de la família de Guillem establerta a Carcassona, això és, amb Ermessenda filla de Bel·lo de Carcassona. Entenem, per tant, que Bello era jueu parent del Makhir Guillem comte de Tolosa i que els senyors de Carcassona pertanyien a l'ètnia jueva de la mateixa família que el Makhir o Nasi de Narbona, i per tant, que els anomenats per alguns historiadors "bel·lònides" eren de fet, "guillèmides", i com a tals, jueus. És a dir, sostenim que Sunifred Almogadir, el pare de Guifré el Pilós, per cert, el nom de Guifré fa pensar en un parentiu amb la família del duc Waifré (Guifré) d'Aquitània, era fill de Borrell, de família franca, més aviat merovingia, potser fins i tot goda, per part de pare, i jueva per part de mare, Ermessenda de Carcassona, de la família dels Guillèmides. Però, així mateix, sostenim en contra del que es pensa, que el llinatge dels guillèmides no s'extingí mai, i es perpetuà constituint una nova realitat politicomilitar i econòmica que fou el Principat de Catalunya totalment independent i amb una línia dinàstica pròpia que foren els descendents de Sunifred, el casal de Barcelona, essent Carcassona l'origen de la dinastia dels comtes de Barcelona però també dels comtes d'Empúries i Rosselló. Així és, que l'ascendència catalana deu la seva consanguinitat a la Sang Reial de David a través de la persona de Makhir Guillem/Isaac comte de Tolosa, Nasi Duc de Septimània, d'una manera directa amb els descendents dels comtes Bera i Bernat de Septimània, germanastres i fills de Guillem, però igualment de manera indirecta, amb els descendents de Bel·lo de Carcassona.

Baix relleu mur Basílica de St. Pau de Narbona

Al·legoria, potser, a les set principals ciutats de la Septimània transformades en Seus Episcopals en època visigoda? Narbona, Besiers, Agde, Magalona, Nimes, Usès, Lodeva.

Timpana traslladada mur Basílica de St. Pau de Narbona

Les deu seus Episcopals carolíngies pertanyents al Ducat de Septimània amb capital a Narbona? Narbona (Conflent), Carcassona (Rasès), Rosselló (Empúries), Barcelona, Besiers, Agde, Melguelh (Magalona), Nîmes, Usès, Lodeva.

3) Zuckerman considera l'establiment d'aquest Principat Jueu a la Septimània un premi o recompensa de Pipí el Breu al pare de Guillem de Tolosa per la conquesta de la ciutat/ciutats de Narbona i igualment de Carcassona i Elna atorgat l'any 768. Nosaltres creiem, però, que la relació carolíngia amb la família reial davídica de Babilònia era molt més antiga. Ara per ara, és una hipòtesi de treball que cal investigar a fons i provar, però sembla que l'avi de Guillem de Tolosa, ja estava establert a la ciutat de Carcassona molt abans que el seu fill el Nasi de Narbona s'establís en aquella ciutat rere la conquesta d'aquesta. La relació amb els francs carolingis podria ja existir des de temps de Pipí (II), el pare de Carles Martell, quan tot just aquest estava iniciant i restablint el Regnum Francorum que per desídia havien abandonat els reis merovingis. Qui sap, si amb el temps, podrem demostrar que els mateixos reis carolingis eren tots ells jueus. És a dir, que Carlemany com els seus avantpassats i descendents, eren tots jueus. El mateix nom de Carles "Martell", en hebreu, "Macabeu", evoca les guerres judaiques pel restabliment de la teocràcia jueva a Israel, i els levites, la tribu de fidels sacerdots i guerrers que els "acompanyaren". La mateixa relació existent entre Guillem de Tolosa i el rei Carlemany era molt estreta, tan es-

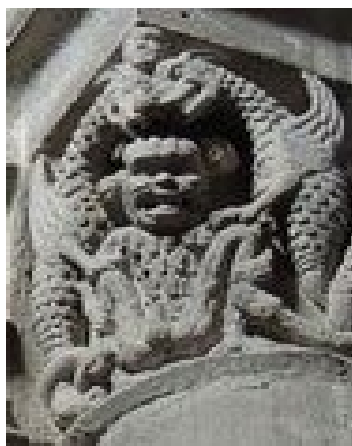
treta que gairebé es podria considerar consanguínia. I si Guillem de Tolosa a qui Pipí el Breu concedí la custòdia i protecció dels seus fills, particularment de Lluís el Pietós, i casà el seu primogènit, Carloman Pipí que seria el seu successor i rei de Llombardia (Itàlia) amb Berta filla de Guillem, a part d'aquest concedit al pare d'aquest el comtat d'Autun i el Principat de Septimània, seria potser perquè entre la família carolíngia i els Guillelmes existia tal vegada un vincle més important que un simple trofeu o premi per una conquesta militar. De fet, aquestes conquestes solien pagar-se com veiem en l'exemple de l'arquebisbe Joan i del seu principal general Borrell, pare de Sunifred, amb un obsequi emblemàtic, com una espasa, signe de comandament i emblema levític; amb un càrrec honorífic dins l'administració de l'imperi; i, amb una dotació de terres que per gran que fos mai abastava el que s'havia concedit a Guillem de Tolosa, al seu pare i a tota la seva família. La relació existent entre els reis carolingis i aquesta família era per nosaltres clarament de tipus consanguínia, de manera que sorgeix la hipòtesi de treball que no solament els orígens de Catalunya eren jueus, ans que la dinastia reial carolíngia del Regne dels Francs i del Sacre Imperi Romà era d'ètnia jueva. El "Principat Jueu" exposat per Zuckerman, tot i els detractors, té molt de terreny guanyat amb l'apreciació que ell mateix fa, però probablement amb aquesta nova interpretació va encara molt més lluny, endinsant-se en el passat, de manera semblant al relat bíblic de la història de Josep i els seus germans fills de Jacob, els majordoms del palau merovingi a semblança d'aquest coper del faraó egipci, anaren guanyant

poder dins la cort reial fins a ocupar la càtedra més alta del regne i aconseguir tot el poder. Bé, “tot” el poder, potser no, perquè tot i ser jueus s’ocupaven d’un reialme que era “cristià”, i aquesta realitat acabaria decantant la bàscula de manera que mai es feu efectiu del tot aquell “principat jueu” que probablement haurien aspirat. De fet, en cosa de quatre anys, l’imperi carolingi canvià dràsticament i això afectà també al Principat Jueu i a l’organització dels levites dins la Gòtia i les terres del sud de Septimània. L’any 810, mor l’hereu a la corona, Pipí Carloman, rei d’Itàlia. L’any 812, mor Guillem de Tolosa. L’any 814, mor l’emperador i rei dels francs Carlemany. I a partir, d’aquell any, esdevé rei dels francs i emperador d’Occident Lluís el Piadós que haurà de fer front a infinitat de problemes hegemònics i d’enemistats familiars per la successió del tron. A la Gòtia, trobà el suport dels levites que amb l’ajuda militar provinent d’Itàlia, de la Llombardia, i en concret del llinatge dels unròquides, seran reformats i tindran un caràcter marcadament més cristià i franc. El suport d’aquests, tant de la família dels unròquides en particular, com el dels levites en general, serà ferm i inqüestionable vers el rei Lluís i el seu successor Carles el Calb, destacant en aquest període un gran personatge de la talla recordada de Guillem de Tolosa, el comte Sunifred, també levita i pare de la “nació catalana”, a qui succeirà, el molt reverenciat per l’estament levític el comte del Conflent i de Cerdanya, el levita, bisbe i comte, Salomó, referenciat en el treball de Zuckerman de qui diu ser un guillèmida i Makhir, successor de la sang reial de Guillem de Tolosa. Ells dos, Sunifred i Salomó, ens deixaran a les portes de finals del segle IX en temps del successor de Sunifred, el comte Guifré el Pilós, l’època a Zuckerman, potser de manera una mica forçada, posa punt final al Principat Jueu que ell mateix en les fonts ha descobert i que nosaltres entenem que ja es produí abans, amb la mort del Makhir i Comte Guillem i les subsegüents transformacions dels levites al llarg del segle IX.

4) Els levites són un cas singular i únic existent dins el Regne dels Francs solament documentat a les terres de la Septimània i de la Gòtia. Un tret característic dels levites és que alguns d’ells eren jutges i sacerdots. Aquestes característiques les trobem tant en els jueus, com en els visigots, i dificulta la comprensió dels investigadors. Els jueus i els visigots eren els guardians

de les lleis i costums de les seves respectives comunitats arrelades en la Hispània visigoda abans de l’establiment i conquesta militar d’una de les branques familiars del profeta Mahoma. També, tant els uns com els altres, guardaven els tresors amagats d’aquestes comunitats en llur fugida cap a Barcelona i el nord d’Hispània, és a dir, a la Septimània. Sabem que els jueus abans de ser rabins o Nasi havien de ser jutges i com els visigots, disposaven de tots aquells elements bàsics que més tard observem en la composició dels levites. Eren jueus i visigots, els precursors dels levites? O bé, aquests, els levites, provenien només dels Nasi jueus o només dels jutges visigots? La creació d’un Principat Jueu fa que ens decanem a entendre l’origen dels levites en els jutges jueus, però també i igualment en els jutges visigots car la seva funció de preservació de la *Lex Visigothorum Liber Iudiciorum* és molt important en la tradició catalana i en la formació dels Usatges de Barcelona. Aquesta participació en els orígens de l’estament o Orde dels Levites fa pensar que la conquesta de Carcassona, Narbona i Elna, es realitzà gràcies a la participació tant de la comunitat jueva com visigoda d’aquestes ciutats, i aquests, sí, tant jueus com visigots, obtingueren el premi del rei Pipi el Breu, de participar en el domini del territori i les ciutats constituint el que serà més tard sota la influència del Monestir de la Grassa l’“Orde” dels Levites. A partir, precisament, d’aquells quatre anys turbulents de començaments del s. IX, l’estament levític es veié reforçat i transformat per la participació militar i ideològica dels llombards sota les ordes de la família franca dels unròquides procedents de la marca del Friül o dels Balcans. No hi ha dubte que aquests, els levites, eren francs. Però, eren jueus? Tot i la seva activitat, aquesta hipòtesi no es pot descartar. Rere la conquesta de Girona en l’any 785 i durant dècades ben entrats al segle IX, els bisbes de Girona foren tots ells levites, també els principals fundadors de monestirs catalans. Però, tot i això, la pregunta persisteix: Eren jueus? Una de les tasques que els levites s’havien proposat era restaurar l’antiga administració diocesana de la Tarraconense i recuperar les relíquies existents en territori sarraí. Era aquesta una preocupació “cristiana”, tanmateix, no manlleva la més que probable pertinença d’alguns d’ells a l’ètnia jueva. Doncs, tot i aquesta aparent o manifesta contradicció, es pot considerar que si no tots ells, els principals dirigents, po-

drien ser jueus. Els bisbes i comtes més venerats per ells porten noms jueus, i un dels majors dirigents de l'Orde levític fou el comte Salomó que reuneix els levites al seu castell de Sant Esteve de Conflent, creat des del vescomtat de Narbona juntament amb el monestir levític de Cuixà pel vescomte Esteve, el mateix nom que rebrà el castell del Conflent, i on Salomó reuní amb ell els seus levites francs: visigots, llombards i jueus. El castell d'Esteve del Conflent era el quarter general dels levites com ho fou durant els temps la catedral d'Elna, al Rosselló, lloc igualment vinculat al monestir levític de La Grassa al comtat de Carcassona i a la família comtal de Barcelona.

Basilica de Sant Pau de Narbona
Capitell (detall)

Del grec βασιλική derivat de βασιλεύς, lloc propi d'un rei, la basílica de Sant Pau de Narbona és un conjunt arquitectònic anterior a la catedral de Sant Just i Pastor amb un cementiri paleocristià del segle III. L'any 782 es construí en aquest lloc un monestir (levític???) del que no existeixen testimonis arqueològics. A la imatge, semblant al capitell que encapçala aquest article, forma humana mostrant els genitals. La Grassa, la mare de monestirs levítics, Narbona, el pare de comtats i vescomtats "catalans", i metròpolis de diferents bisbats de la Gòtia i de la Septimània. A semblança dels capitells de la catedral d'Elna, Seu episcopal de l'estament levític, on hi apareix la simbologia de dracs i levites.

5) L'any 812, Carlemany dictà unes disposicions i ordenances al seu fill Lluís que el responsabilitzava de la cura que havia de tenir d'una llarga llista de noms a qui l'emperador anomenava "Ad nostram FIDUCIAM DE HISPANIA... fideles nobis AUT FILIIS NOSTRIS". L'estudi detallat d'aquests noms ens fa arribar a la conclusió que tots ells eren Levites, on hi havia gent de diferent procedència, la majoria francs, però també visigots i jueus, dirigits tot ells per la màxima autoritat que era "Iohanne Archiepiscopo Misso Nostro". Aquest Joan gaudia d'una altíssima veneració i

respecte entre els levites com s'aprecia en la documentació contemporània i posterior que tot i ser arquebisbe, probablement de la ciutat septimana de Nantes, no seria gens estrany que fos també jueu vinculat a la família carolíngia. Aquests levites foren els qui organitzaren el nou territori català; Crearen tots els vescomtats catalans deixant en ells les seves famílies i nissagues; fundaren monestirs i restauraren santuaris; crearen noves esglésies i bisbats; organitzaren els dominis territorials i sobretot defensaren les fronteres. Molts d'ells eren sacerdots, i els seus fills també ho serien, heretant el sacerdoci i el patrimoni familiar que en alguns casos no es distingia ben bé del patrimoni eclesial amb què dotaven els monestirs i les esglésies que administraven. Tan gran fou la contribució dels levites a la història de Catalunya que sense temor a equivocar-se podríem ben afirmar que sense ells mai hagués existit Catalunya. Els "Iudices" que trobem documentats l'any 782 a la ciutat de Narbona que juntament amb els "Missi" i els "plures Bonis Hominibus in Narbona civitate" eren "vassis dominicis", fidels vassalls del rei franc en temps de "Milone Comitu" i de "Danielo Archiepiscopo", arquebisbe de Bessiers, i ves a saber si amb aquest nom, Daniel, com el mencionat arquebisbe Joan, tots ells jueus i pertanyents a aquest "Principat Jueu" referit per Zuckerman.

6) No es veuen signes clars d'extinció, ruptura o successió d'aquest "Principat Jueu" abans de la creació del "Principat de Catalunya". Sembla més aviat que hi hagué una adaptació i transformació del Principat Jueu vers una nova realitat que seria Catalunya rere la mort del Makhir Guillem de Tolosa. Els jueus, com els francs, visqueren aquesta transformació des d'una posició de poder, creant noves institucions, si bé, cristianes, i convenint matrimonis entre cristians i jueus. Seria aquest procediment una de les explicacions dels privilegis que les comunitats jueves gaudien dins el "Principat de Catalunya" fins als anys 1280. Aquesta nova realitat mai s'hauria produït sense la complicitat extraordinària i única, exclusiva, dels levites i la constitució històrica i particular del Principat Jueu a Occident on s'establí la sang reial de David i el poble escollit a la diàspora.